

Ghanezen in de klem van financiële verplichtingen

Geld is bloed

Ze werken zich driemaal in de rondte. Om zoveel mogelijk geld te verdienen, voor zichzelf en voor de familie in Ghana. Hun integratie in Nederland schiet erbij in. Mar Oomen

Sam Kotey, voorzitter van de Ghaneese belangenorganisatie Recogin, zegt het tegen elke Ghanees die bij hem op kantoor komt en in elke nieuwjaarsrede herhaalt hij het: 'Mannen en vrouwen, verander van strategie. Leg je erbij neer dat je hier bent om te blijven. Investeer in jezelf. Leer Nederlands. Laat je bijscholen.' Maar zijn woorden vinden nauwelijks gehoor. Waar moeten Ghanezen de tijd vandaan halen? Ze zijn hier om geld te verdienen, met zoveel mogelijk banen en baantjes. Ze hebben al zo weinig tijd voor al hun sociale en religieuze verplichtingen en dan zouden ze ook nog moeten studeren? Op zich gaat het de Ghaneese gemeenschap in Nederland lang niet slecht; vrijwel iedereen werkt. Maar de meesten hebben een baan ver onder hun opleidingsniveau, als schoonmaker of kamermeisje, terwijl velen van hen in Ghana minimaal de middelbare school en vaak ook nog een beroepsopleiding hebben doorlopen. Dat althans zijn de bevindingen van de sociaal-wetenschappers Kwame Nimako en Marloes Kraan. Beiden

Alex Adjei

Leeftijd 39 Beroep Leraar Engels

'Acht jaar geleden kwam ik naar Nederland om te studeren aan de lerarenopleiding Engels. Ik geef nu lessen Engels aan het Montessori College in Amsterdam. Ik wilde eigenlijk naar Engeland maar de studie was te duur. Omdat ik twee zussen in Nederland heb, kwam ik hier terecht. In Ghana was ik ook leraar. Het is mijn roeping. Het leven hier bevalt me prima en ik wil graag in Nederland oud worden. Ik heb me hier al redelijk gesetteld en ik vind hier rust. In Ghana is er op het moment ook vrede, maar je weet nooit wat er de volgende dag gebeurt. Om de maand stuur ik geld naar Ghana om mijn twee neefjes te laten studeren en mijn ouders en grootouders te helpen. Dat wordt min of meer van mij verwacht. Ghanaëzen vinden dat je als volwassene diegenen moet helpen die jou opgevoed hebben. Ook hier in Nederland voel ik verplichtingen tegenover Ghanaëzen. Ik vind dat de Ghanaëse jeugd hier voorbeelden nodig heeft. Ik heb me opgeworpen als contactpersoon voor Ghanaëse studenten en organiseer activiteiten voor de jeugd. Als de jongeren geen positieve voorbeelden hebben, gaat het mis met ze.'

deden onderzoek naar de Ghanaëse gemeenschap in Nederland op verzoek van Recogin en, in het geval van Nimako, het ministerie van Binnenlandse Zaken. Recogin-voorzitter Sam Kotey wilde nu eindelijk wel eens weten hoe zijn gemeenschap ervoor stond, wat voor hulp Ghanaëzen in Nederland het beste kunnen gebruiken. Hij kreeg steun van het ministerie van Binnenlandse Zaken en binnenkort komt het ministerie met een zogenaamd profiel van de Ghanaëse gemeenschap, dat als uitgangspunt zal dienen voor toekomstig beleid.

Verdienen

In Nederland wonen op dit moment iets meer dan zestienduizend Ghanaëzen. Althans, volgens de officiële statistieken. In werkelijkheid zijn het er meer, hoeveel meer is niet te zeggen, zogenoemde illegalen laten zich nu eenmaal niet tellen. Zeker de helft van de totale gemeenschap woont in Amsterdam, maar er is ook een belangrijke groep in Den Haag en een groeiende groep Ghanaëzen in Almere.

Een enkele politieke vluchteling daargelaten, zijn de meesten naar Nederland gekomen om, zoals Kotey het zegt: te werken, te werken en nog eens te werken. Om zoveel mogelijk geld te verdienen, voor zichzelf en voor de familie thuis in Ghana.

De eerste groep kwam in de jaren zeventig naar Nederland als gevolg van de oliecrisis van 1973-1974. Sommigen keerden na een kort verblijf terug naar Ghana; anderen, aldus Kwame Nimako, reisden door naar Groot-Brittannië en Noord-Amerika en

weer anderen profiteerden van het 'generaal pardon' dat de Nederlandse regering in 1975 verleende aan alle illegale migranten die konden aantonen dat zij voor november 1974 in Nederland werkten. In 1983 zette Nigeria bijna een miljoen Ghanaëzen het land uit, in diezelfde periode werd Ghana geteisterd door extreme droogte. Opnieuw besloten talloze Ghanaëzen hun heil in het Westen te zoeken, in eerste instantie in Groot-Brittannië, Amerika en Duitsland, maar ook Nederland kwam weer snel in beeld en is dat sindsdien altijd gebleven. De reis en toegangspapieren bekostigen Ghanaëzen doorgaans met hulp van familie in Europa en Ghana. Want voor mensen in Ghana betekent een familielid in het Westen een belangrijke bron van extra inkomsten en daar hebben ze graag iets voor over. 'Daarom kun je Ghanaëzen ook niet afdoen met: dat zijn gelukzoekers', zegt Kraan. 'Het zijn mensen met een missie. Er leunt een zware taak op hun schouders, ze moeten heel wat monden voeden.' Het geld dat familieleden vanuit de hele wereld naar Ghana sturen, vormt dan ook de derde belangrijkste bron van inkomsten van het land (de exportopbrengsten van goud en van cacao leveren net iets meer op). Eind jaren negentig woonde meer dan twaalf

procent van de Ghanaëse bevolking buiten Ghana.

Geld verdienen, maar ook uitgeven, daar draait het om bij de Ghanaëse gemeenschap. En dat is meteen de kracht en de zwakte van de gemeenschap. *Sika ye mogya*, geld is bloed, is een belangrijk Ghanaëes spreekwoord, aldus Rijk van Dijk, onderzoeker bij het Afrika Studiecentrum in Leiden. 'Geld moet rondgepompt worden, dat is een diep gewortelde Ghanaëse overtuiging, het moet rondcirkelen in de familie. Met geld creëer je sociale verbanden. Geld is een sociaal smeermiddel.'

Ghanaëzen hebben de gewoonte om met name rondom begrafeniserituelen en bij de naaengevingsceremonie van een kind grote

feesten te organiseren. Vaak gebeurt dat in verenigingsverband, met mensen uit dezelfde regio of van de dezelfde etnische groep. Van de aanwezigen wordt verwacht dat ze een som geld geven aan degene om wie het feest draait. De organisatoren van het feest houden nauwkeurig bij wie wat geeft en roepen dat meteen om: 'Mr. Owusu: five hundred guilders. Mrs. Yaw: hundred.' De bedragen lopen uiteen van vijftig tot vijfhonderd gulden met uitschieters naar duizend of dertienhonderd gulden, afhankelijk van de gelegenheid. Hoe meer iemand

Ghana-Nederland, driehonderd jaar

De relatie tussen Nederland en Ghana is dit jaar driehonderd jaar oud. Lange tijd draaide dit contact om de slavenhandel. Vandaag de dag ontvangt Ghana ontwikkelingshulp van Nederland. De drie eeuwen oude relatie is aanleiding voor diverse activiteiten, waaronder een Ghana-expositie in het Haagse gemeentemuseum (29 september tot en met 6 januari) en een Ghana-tien-daagse (begin november). Vanaf november zijn er diverse conferenties over de relatie tussen Ghana en Nederland.

Meer informatie: www.Ghana300holland.nl.

Millicent Ofusu-Bediako

Leeftijd 43

Beroep Schoonmaakster

'Ik woon nu dertien jaar in Nederland en ben een alleenstaande moeder. Mijn man is een aantal jaar geleden overleden. Ik heb vier kinderen van wie de jongste nog maar drie is. Maar ik moet toch werken. Ik krijg 1800 gulden per maand en opvang kost al gauw 600 gulden per maand. Bovendien heb ik ook verplichtingen in Ghana. Ik heb een moeder van 95 die ziek is. Mijn zuster zorgt voor haar en kan daardoor niet werken. Dus ik zorg voor hen allebei. Ik heb het hier niet breed, maar zij hebben helemaal niks. Ik stuur ze dus zo vaak mogelijk geld. Gelukkig helpen Ghanezen elkaar in Nederland ook. Contact leggen met Nederlanders vind ik moeilijk. Als ik mijn buren groot, groeien ze bijvoorbeeld niet terug. Dat vind ik erg jammer. Ik spreek slecht Nederlands maar ik heb wel een goede Nederlandse kennis, en dat is zelfs een man!

geeft, hoe hoger zijn of haar status zal worden, en hoe meer zijn stem zal meetellen in de gemeenschap. Met de opbrengsten wordt het feest betaald, wat overblijft gaat naar de familie in Ghana.

Door veel en bij verschillende gelegenheden te geven investeren Ghanezen in hun sociale positie, tegelijkertijd zijn dergelijke giften een vorm van sociale zekerheid. De volgende keer is er een sterfgeval in de eigen familie en kan men zelf gaan incasseren, cashing in heet dat, aldus Rijk van Dijk. Een begrafenisfeest kan al gauw zo'n vijftigduizend gul-

den opleveren. Althans, als tot dan toe een redelijk uitgekiend 'giftbeleid' is gevoerd. En dat kost veel tijd, aandacht en geld.

Religieus netwerk

En dan zijn er ook nog de kerkelijke verplichtingen. De helft tot driekwart van de Ghaneze gemeenschap is actief betrokken bij een religieuze organisatie: de meeste christenen zijn aangesloten bij een van de vijftig tot zestig Ghaneze kerken van de Pinkstergemeente die er in Amsterdam en Den Haag zijn. De moslims (hoeveel er in Nederland zijn, is niet bekend, maar in ieder geval beduidend minder dan christenen) bezoeken over het algemeen een bestaande moskee, met name van Surinamers en Pakistani.

De kerken bieden spirituele begeleiding, ondersteuning en genezing, en vormen tegelijkertijd een belangrijk sociaal netwerk. Via mensen in de kerk kom je aan werk, woonruimte en informatie over, bijvoorbeeld, legalisatiemogelijkheden. In de kerk kun je een positie veroveren, en dus status verwerven, als voorganger, muzikant, koorleider, ouderling of groepsleider. Maar, ook hier geldt weer: het bezoeken van een kerkdienst is een tijdrovende aangelegenheid. Daarbij, aldus Van Dijk, verlangt de kerk een tiende van het netto-inkomen en eist ze ook nog contributies en collectegelden van haar leden alsmede bijdragen in de onkosten van begrafenissen en dergelijke. Met andere woorden: de gemiddelde Ghanees heeft een zeer druk bestaan, met twee of drie verschillende banen, met uiteenlopende sociaal-culturele en religieuze verplichtingen en met, niet te vergeten, de opvoeding van de kinderen. Tijd om Nederlands te leren of aan bijscholing te doen, is er niet. En het geld dat men aan een cursus of opleiding kwijt zou zijn, besteedt men liever aan een begrafenisfeest of aan een activiteit van de kerk of aan, uiteraard, familie in Ghana.

De eerste generatie Ghanezen vormt zo een goed georganiseerde, zeer hechte, maar behoorlijk gesloten gemeenschap. Alleen tijdens het werk heeft men te maken met de Nederlandse maatschappij. Ook de tweede generatie, de Ghanezen die in Nederland geboren zijn, neemt volgens de verschillende onderzoekers nog weinig deel aan het Nederlandse leven. Op scholen zijn het graag geziene kinderen, vrolijk en hardwerkend, maar velen kampen wel met achterstanden.

Bijscholing

Marloes Kraan oppert het idee Ghanezen de gelegenheid te bieden in werktijd Neder-

lands te leren. En waarom, zegt ze, investeer je als overheid niet in de bijscholing van Ghanezen. Dan sla je twee vliegen in een klap. 'Ik heb tijdens mijn onderzoek meerdere Ghanezen ontmoet die in Ghana onderwijzer waren, politie-agent of verpleegster, allemaal beroepen waarvoor we hier te weinig mensen hebben. En wat doen ze hier: schoonmaken, productiewerk. Bekijk hun diploma's en school hen bij met behoud van een inkomen. Dat moet toch niet al te ingewikkeld zijn, ze hebben vaak al allemaal de Nederlandse nationaliteit.' Makkelijker gezegd dan gedaan, zegt Recogin-voorzitter Sam Kotey. 'Wat weet je nog van je vak als je tien jaar lang schoonmaker bent geweest?'

En dan is er nog de kwestie - toch ook niet onbelangrijk voor de wens om Nederlands te leren en betrokken te raken bij de Nederlandse maatschappij - hoe Ghanezen hun eigen toekomst zien, of ze in Nederland willen blijven of niet. Nee, zeggen de meesten, we gaan terug, of, we gaan verder naar Engeland of Amerika. Concrete plannen in die richting hebben ze niet. Marloes Kraan verwacht dat veel Ghanezen uiteindelijk in Nederland zullen blijven. Maar de gedachte aan integratie leeft nauwelijks, zegt Rijk van Dijk. 'Alleen via hun werk heb-

'Via de kerk komen ze aan werk, woonruimte en informatie over legalisatiemogelijkheden.'

ben ze contact met de Nederlandse maatschappij. Voor al hun andere levensbehoeften kunnen ze terecht bij hun eigen gemeenschap. Ze zijn niet bezig met het veroveren van een plek in de Nederlandse maatschappij. Dat zie je ook aan hoe ze omgaan met hun kinderen. Ghanezen die zich dat kunnen veroorloven, sturen hun kinderen naar een kostschool in Ghana. Want daar, is de gedachte, leren ze tenminste goed Engels. Uiteindelijk is de bedoeling dat die kinderen verder studeren in Engeland of Amerika, afhankelijk van waar nog meer familie woont. Overigens sturen ook vrij veel Ghanezen hun kinderen naar Ghana om hier hun handen vrij te hebben om hard te kunnen werken.'

Onveilig

Volgens Rijk van Dijk zijn Ghanezen nauwelijks met integreren bezig, ook omdat ze zich in Nederland niet echt veilig voelen. Velen hebben het idee dat ze op de schop-

stoel zitten, dat ze elk moment het land uitgezet kunnen worden. En dat heeft twee oorzaken. Ghanezen hebben vaak, aldus Van Dijk, een lange weg af moeten leggen voordat ze in aanmerking kwamen voor een verblijfsvergunning of voor het Nederlands staatsburgerschap.

Als ze eenmaal een vergunning op zak hebben, zijn ze als de dood dat ze die op ieder willekeurig moment weer kwijt kunnen raken. Overigens hoeven Ghanezen met een Nederlands paspoort daar niet bang voor te zijn, dat kan niet meer worden afgepakt, aldus een Bureau voor Rechtshulp in Amsterdam. Op ondeugdelijke wijze verkregen verblijfsvergunningen kunnen wel worden ingenomen.

Er is nog een andere reden waarom Ghanezen zich in Nederland niet veilig en in ieder geval niet welkom voelen. Ghana wordt door Nederland gezien als een probleemland. Dat betekent dat de overheid officiële documenten als geboortecertificaten en huwelijksaktes van Ghanese staatsburgers op echtheid laat controleren, voordat ze die in haar basisadministratie opneemt. Bij dat controleren gaat de Nederlandse overheid heel ver. Om bijvoorbeeld een geboortecertificaat, zoals dat heet, geverifieerd en gelegaliseerd te krijgen, moet de persoon allereerst een waslijst van vragen invullen. Zo wil de Nederlandse overheid in Accra weten tot welke kerk je behoort, of je gedoopt bent, wie de broers en zussen van je ouders zijn, of je halfbroers en -zussen hebt, door wie je bent opgevoed en ga zo maar door. Vervolgens gaat de overheid met de verstrekte gegevens op stap. Men laat in Ghana ziekenhuis-, school- en kerkregisters napluizen en gaat op bezoek in geboorteplaatsen om uit te zoeken of iemand daar echt

vandaan komt. Als er ook maar iets niet klopt, een naam, een letter, of een cijfer op een geboortebewijs, dan noemt men het vals, en kan de persoon in kwestie zich, bijvoorbeeld, niet laten naturaliseren. Natuurlijk komt het regelmatig voor dat de gegevens niet helemaal kloppen. Ghana organiseert de administratie van persoonsgegevens nu eenmaal anders dan Nederland. Maar de gevolgen daarvan zijn enorm, als ook maar iets niet klopt, kunnen mensen bijvoorbeeld hun kind niet laten overkomen, niet trouwen, geen verblijfsvergunning aanvragen, of, nota bene, niet studeren. Marloes Kraan schrijft in haar onderzoek dat van twintig Ghanese verpleegsters die in aanmerking kwamen voor een bijscholingscursus slechts tien daadwerkelijk konden deelnemen, omdat de overigen vastliepen in de documentatiemolens.

Ghanezen ervaren het verificatie- en legalisatiebeleid van de overheid als vernederend en als een grote inbreuk op hun privacy. Daarbij hebben ze het gevoel dat het een verkapt manier is om hen het land uit te krijgen. In ieder geval draagt het beleid niet bij tot een gevoel van veiligheid, en bevordert het daardoor niet de wens tot integratie. Integendeel, zegt Rijk van Dijk. Zolang de Nederlandse overheid het verificatiebeleid in de huidige vorm handhaaft, zullen Ghanezen hun strategie niet veranderen en zullen ze het gevoel blijven houden dat ze hier maar voor tijdelijk zijn. 'En dan kan ik zeggen wat ik wil', zegt Recogin-voorzitter Sam Kotey: 'investeer in jezelf, leer Nederlands, maar helpen zal het niet. Pas als Nederland ons erkent als minderheidsgroep en het verificatiebeleid afschaft, kunnen wij als groep een grote stap vooruit maken.' ■

Gifty Manukure

Leeftijd 44

Beroep Voorzitter Ghanese vrouwenorganisatie

'Twaalf jaar geleden besloot ik mijn man te volgen naar Nederland. Hij werkte hier al. Samen met andere Ghanese vrouwen ben ik de organisatie Women in Positive Social Action (WIPSA) begonnen. We kwamen bij elkaar om te praten en elkaar vooral te helpen. Het grootste probleem voor Ghanese vrouwen is het regelen van kinderopvang. De meeste kinderopvang is alleen tijdens kantooruren en kost veel geld. Veel Ghanese vrouwen willen werken en dat willen wij stimuleren. Daarom hebben wij nu een 24-uursrochde. Dat is heel succesvol. Het is alleen jammer dat veel Ghanezen hier in Nederland geen werk kunnen krijgen dat aansluit op hun opleiding. Veel vrouwen werken als schoonmaakster. Ik was zelf lerares in Ghana, maar hier kom ik ook alleen maar in aanmerking voor schoonmaakwerk. Ik heb ook Nederlandse les gevolgd. Erg moeilijk. Bovendien spreekt iedereen hier Engels, dat maakt je laks. Het is spijtig dat er in Nederland zo weinig wordt gedaan met goed opgeleide Ghanezen. Er zitten veel verpleegsters, leraren en dokters bij die ook een verblijfsvergunning hebben. Waarom worden er dan verpleegsters uit Zuid-Afrika gehaald?'

Jerry Boateng Ankrach

Leeftijd 25 Beroep Stomenij-eigenaar

'Mijn ouders woonden al in Nederland, en negen jaar geleden ben ik ook gekomen. Zij hadden hun eigen zaak. Omdat ze daar wat geld aan over hadden gehouden, hebben ze mij geholpen om ook een eigen zaak te starten. Ik heb nu een stomenij en we verkopen daarnaast voedsel en kleding. Mijn klanten zijn voornamelijk Ghanezen, Nigerianen. Ook komen er Surinamers en Nederlanders bij ons. Ik heb ook Nederlandse vrienden. Ze wonen niet in de buurt dus ik ga speciaal naar ze toe. Het gaat nu niet zo goed met mijn winkel vanwege de sloop hier in de Bijlmer. Maar ik ben ervan overtuigd dat het binnenkort beter wordt. Geld is belangrijk voor me, omdat ik veel onkosten maak. Maar ook voor mijn sociale leven en verplichtingen. Ik ga bijvoorbeeld elke week naar de kerk en daar moet je een deel van je geld schenken. Ik doe het met plezier omdat ik het belangrijk vind om naar de kerk te gaan. Bovendien mag ik niet klagen. Ik heb het geluk dat mijn ouders mij kunnen helpen als ik het moeilijk heb. Dat kunnen andere Ghanezen niet zeggen.'

